

NACIONALINIS
LGBTIQ
LYGIATEISIŠKUMO
PLANAS

POREIKIAI
IR GAIRĖS

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

NACIONALINIS
LGBTIQ
LYGIATEISIŠKUMO
PLANAS

POREIKIAI
IR GAIRĖS

Nacionalinis LGBTIQ lygiateisiškumo planas. Poreikiai ir gairės

Šis leidinys parengtas bendradarbiaujant su Friedricho Eberto fondu (Friedrich Ebert Stiftung, FES) ir yra projekto „LGBTI lygiateisiškumas – bendra atsakomybė“ dalis.

Skiriama atviro LGBTIQ teisių judėjimo pradžios Lietuvoje ir Lietuvos gėjų lygos veiklos trisdešimtmečiui paminėti.

Rengėjai:

Monika Antanaitytė, Eduardas Platovas, Vladimiras Simonko

Leidinį recenzavo ir papildė:

Vytautas Valentinavičius

Redaktorė:

Eglė Kuktoraitė

Nuotraukos:

Saulius Žiūra, Augustas Didžgalvis

Už teiginius ir išvadas atsako tik šio leidinio autoriai.

Tiražas: 50

ISBN 978-609-420-797-6

© Lietuvos gėjų lyga, 2023

TURINYS

1. LGBTIQ asmenų lygiateisiškumas ir diskriminavimo draudimo principo įgyvendinimas	6
2. Glausta LGBTIQ ir žmogaus teisių situacijos Lietuvoje apžvalga	14
3. LGBTIQ bendruomenės Lietuvoje istorijos akcentai: reikšmingi įvykiai nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo	22
4. LGBTIQ asmenų teisių klausimai Lietuvos Respublikos žmogaus teisių užtikrinimo strateginio planavimo kontekste	28
5. Rekomendacijos (gairės) nacionaliniam LGBTIQ teisių planui Lietuvoje	38
5.1. Teisinis pripažinimas ir teisinės bazės stiprinimas	39
5.2. LGBTIQ įtrauktis.	41
5.3. Saugumas	42
5.4. Sveikata	44
5.5. Tarptautiniai santykiai	46
6. Išvados	50

LGBTIQ ASMENŲ LYGIATEISIŠKUMAS IR DISKRIMINAVIMO DRAUDIMO PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMAS

Laipsniškas teisės į nediskriminavimą užtikrinimas ir žmogaus teisių plėtra pasiekama per socialinės ir politinės kovos procesus,¹ kurie apima:

Socialinį sąmoningumą – žmogaus teisių pažanga dažnai prasideda nuo didesnio visuomenės informuotumo apie nelygybę ir diskriminavimą;

Teisėkūros ir politikos pokyčius – teisėkūros ir politikos pokyčiai padeda institucionalizuoti teisę į nediskriminavimą ir užtikrinti teisinę apsaugą nuo įvairių formų diskriminacijos; teisinius procesus – priimdami svarbius sprendimus ir teisinius precedentes, teismai gali reikšmingai pagerinti žmogaus teisių padėtį, aiškindami įstatymus taip, kad būtų išplėsta arba sustiprinta teisių apsauga;

Tarptautinę įtaką ir sutartis – šalys dažnai ratifikuoja tarptautines sutartis ir keičia teisės aktus, kad jie atitiktų tarptautinius standartus, o tai lemia pažangą žmogaus teisių apsaugos srityje;

Švietimą ir mokymą – švietimas ir mokymas yra svarbiausi veiksniai, užtikrinantys ilgalaikį žmogaus teisių pažangos tvarumą; kultūrinius pokyčius – ilgalaikiai pokyčiai dažnai reikalauja keisti kultūrinės nuostatos ir įsitikinimus;

¹ Donnelly, J. (2013). *Universal Human Rights in Theory and Practice* (NED-New edition, 3). Cornell University Press.

Pilietinį judėjimą ir bendruomenės dalyvavimą – bendruomenės ir pilietiniai judėjimai dažnai inicijuoja pokyčius ir būna jų priešakyje;

Stebėseną ir atskaitomybę – nuolatinė stebėseną ir atskaitomybės mechanizmai užtikrina, kad būtų užtikrinta teisių apsauga, puoselėjamos žmogaus teisės ir rūpinamasi jų pažanga.

LGBTIQ asmenų lygiateisiškumas turi būti užtikrinamas keliais lygmenimis: tarptautiniu, regioniniu ir nacionaliniu, tą sąlygoja tiek teisiškai privalomi, tiek teisinių įpareigojimų nesudarantys žmogaus teisių apsaugos instrumentai.

Kalbant apie tarptautinio lygmens žmogaus teisių apsaugą, Jungtinių Tautų vyriausiojo komisaro biuras pabrėžia, kad LGBTIQ asmenų apsaugai nuo smurto ir diskriminacijos nereikia naujų teisės aktų ar standartų žmogaus teisių apsaugos srityje. Valstybės yra teisiškai įpareigosios užtikrinti LGBTIQ asmenų apsaugą, kuri grindžiama Visuotine žmogaus teisių deklaracija ir kitomis tarptautinėmis žmogaus teisių sutartimis. Pagrindiniai valstybių įsipareigojimai, susiję su LGBTIQ asmenų žmogaus teisių apsauga, apima šiuos įsipareigojimus: apsaugoti asmenis nuo homofobinio, bifobinio ir transfobinio smurto; užkirsti kelią kankinimams ir žiauriam, nežmoniškam ir žeminančiam elgesiui; panaikinti įstatymus, kuriais numatoma baudžiamoji atsakomybė už tos pačios lyties asmenų santykius ir persekiojami translyčiai asmenys; uždrausti diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės; užtikrinti LGBTIQ asmenų saviraiškos, asociacijų ir taikių susirinkimų laisvę.²

Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra pabrėžęs, kad Lietuvos Respublikos konstitucinė santvarka grindžiama žmogaus ir piliečio teisių bei laisvių, kaip didžiausios vertybės, prioritetu.³

² United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. (2019)12. *Sexual orientation, gender identity and sex characteristics in international human rights law: Born free and equal* (2nd ed.). <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqualLowRes.pdf>

³ Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas (pakartota 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime).

LGBTIQ asmenų diskriminacija yra nesuderinama su Konstitucijos 29 str. įtvirtintu asmenų lygiateisiškumo principu. Nors minėtas straipsnis tiesiogiai neįtvirtina lytinės orientacijos ar lytinės tapatybės tarp saugomų pagrindų, svarbu pažymėti ir Konstitucinio Teismo, vienintelės institucijos, turinčios diskreciją atkelti ir aiškinti konstitucinių normų turinį, jurisprudenciją: „Konstitucijoje nėra išsamaus ir baigtinio žmogaus teisių ir laisvių sąrašo. Tai patvirtina ir Konstitucijos 18 straipsnis, kuriame nustatyta, kad „žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės“. Joks teisės aktas negali nustatyti prigimtinių teisių ir laisvių baigtinio sąrašo.“⁴

Konstitucinis Teismas ne kartą pabrėžė, kad Lietuva, įgyvendindama užsienio politiką, vadovaujasi visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis, siekia užtikrinti šalies saugumą ir nepriklausomybę, piliečių gerovę ir pagrindines jų teises bei laisves, prisideda prie teisės ir teisingumo pagrįstos tarptautinės tvarkos kūrimo.⁵ Pagal Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalį tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Konstitucinis Teismas, paaiškindamas šią nuostatą, yra nurodęs, kad ši Konstitucijos nuostata reiškia, jog Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys įgyja įstatymo galią⁶. Be to, Teismas nurodė, kad ši nuostata negali būti aiškinama taip, kad Lietuvos Respublika gali nesilaikyti savo tarptautinių sutarčių, jeigu jos įstatymuose ar konstituciniuose įstatymuose yra nustatytas kitoks teisinis reguliavimas negu nustatytasis tarptautinėmis sutartimis.⁷

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 14 straipsnyje taip pat įtvirtintas bendras diskriminacijos draudimas. ES pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje aiškiai draudžiama diskriminacija dėl seksualinės

orientacijos. Ratifikuodama Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą (TESKTP) ir Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą (TPPTP), Lietuva teisiškai privalomomis pripažino juose įtvirtintas žmogaus teisių nuostatas. Šie paktai netiesiogiai draudžia diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės, nustatant nebaigtinį saugomų pagrindų sąrašą (26 str. TPPTP 2 straipsnio 1 dalis, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 str. 2 dalis). Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (2 str.) ir Vaiko teisių konvencijoje (2 str.) taip pat įtvirtintas nediskriminavimo principas. JT Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas, kurio įgaliojimai apima ir TESKTP aiškinimą, savo Bendruosiuose komentaruose Nr. 20, 22 ir 23 konkrečiai nurodė, kad seksualinė orientacija ir lytinė tapatybė yra draudžiamosios diskriminacijos pagrindai. Žmogaus teisės yra neatišamos, nedalomos ir visuotinės.

2007 m. žmogaus teisių ekspertai iš įvairių pasaulio šalių parengė Džokjakartos principus, kuriuose aiškinami ir taikomi esami tarpvalstybiniai žmogaus teisių susitarimai LGBTIQ asmenų atžvilgiu. Po dešimties metų pirmieji principai buvo atnaujinti, apimant translyčių ir interlyčių asmenų teises (Džokjakartos principai plius 10). Nors šie principai nėra teisiškai privalomi, jie padeda aiškinant privalomus žmogaus teisių standartus.

2020 m. lapkričio 12 d. Europos Komisija patvirtino LGBTIQ lygybės strategiją⁸, kuria siekiama efektyviau apsaugoti LGBTIQ asmenis nuo diskriminacijos. Minėta strategija sudaro Komisijos darbo šioje srityje 2020–2025 m. pagrindą. Ją Komisija papildys priemonėmis, kuriomis siekiama skatinti LGBTIQ lygybę tose srityse, kuriose kompetencija priklauso ES valstybėms narėms. Pirminė atsakomybė už šių nuostatų įgyvendinimą, taigi ir už žmogaus teisių užtikrinimą, apsaugą ir užtikrinimą savo teritorijoje, tenka atskiroms valstybėms, kurios be kita ko, yra raginamos priimti nacionalinius LGBTIQ lygybės veiksmų planus.

8 Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, Briuselis, 2020 m. lapkričio 12 d. COM(2020) 698 final

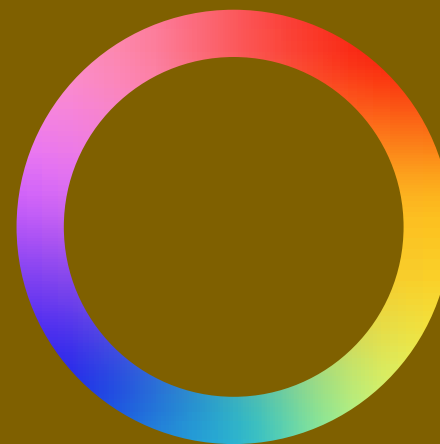
4 Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada

5 Spruogis, E. (2023). Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai. In Visuotinė lietuvių enciklopedija, prieinama per <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-tarptautiniai-ispareigojimai/>

6 1995 m. spalio 17 d. nutarimas, 2002 m. balandžio 25 d. sprendimas, 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas; 2014 m. lapkričio 4 d. sprendimas

7 Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d., 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimai, cituota iš Limantė, A. (2015). Tarptautinių sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų sudarymas Lietuvos ir užsienio valstybių teisėje: gerosios praktikos paieškos. Teisės problemos, 3(89), 33-64

Šiuo leidiniu siekiama atspindėti pagrindinius lūkesčius tokio tipo dokumentui Lietuvoje, t.y. jis galėtų tarnauti kaip gairės sprendimų priėmėjams formuojant nuoseklią žmogaus teisių politiką ir siekiant tvaraus kokybinio pokyčio LGBTIQ žmogaus teisių užtikrinimo srityje.

GLAUSTA LGBTIQ IR ŽMOGAUS TEISIŲ SITUACIJOS LIETUVOJE APŽVALGA

Remiantis Pasaulio teisės viršenybės projekto indeksu⁹, kuriuo vadovaujasi Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), Lietuva 2022 metais užėmė 18 vietą iš 140. Lietuvos rodiklis per metus išaugo 1,7 proc., tačiau bendras globalus rodiklis pasaulyje nukrito 61 proc. Prieš pandemiją ir jos metu kilęs prieš žmogaus teises nukreiptų, antidemokratiškos naratyvų augimas regione, taip pat Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą suponuoja išaugusį poreikį konsoliduoti tarpsektorinį bendradarbiavimą ir stiprinti teisės viršenybės ir žmogaus teisių principų įgyvendinimą.

Pažymėtina, jog tarptautiniuose žmogaus teisių situacijos stebėjimo reitinguose, Lietuva vertinama žemiau Europos Sąjungos vidurkio. ES lygybės indekse¹⁰ Lietuva 2023 m. surinko 64,1 balo iš 100, 6 balais mažiau nei ES vidurkis. Pastebima, kad tarptautiniai žmogaus teisių stebėsenos mechanizmai Lietuvai teikia pasikartojančias rekomendacijas, tarp jų ir susijusias su LGBTIQ asmenų apsauga Lietuvoje.

2023 metais tarptautinės LGBTIQ teisių organizacijos „ILGA-Europe“ LGBTIQ lygiateisiškumo indekse¹¹ Lietuva surinko 24 proc. ir liko 23 vietoje tarp 27 ES valstybių (žemesniu balu tarp Europos Sąjungos šalių buvo įvertintos tik Latvija, Bulgarija, Rumunija ir Lenkija). Mažiausia atitiktis

⁹ WJP Rule of Law Index | Lithuania Insights (worldjusticeproject.org)

¹⁰ <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/LT>

¹¹ <https://rainbow-europe.org/country-ranking>

„ILGA-Europe“ nustatytiems LGBTIQ lygiateisiškumo standartams – šeimos santykių apsaugos (0 proc.), interlyčių asmenų teisės į fizinį integralumą (0 proc.), teisės į prieglobstį (17 proc.) srityse.

Tuo tarpu naujausiame (2023 m.) tarptautinės translyčių asmenų teisių organizacijos „Transgender Europe“ sudarytame translyčių asmenų teisių žemėlapyje¹² Lietuva atitinka 4 indikatorius iš 30 (tarp Europos Sąjungos valstybių narių mažiau indikatorius atitinka tik Latvija ir Rumunija).

ES pagrindinių teisių agentūros atliktos LGBTIQ apklausos (2020 m.)¹³ duomenimis, LGBTIQ asmenų įtrauktis Lietuvoje atsilieka daugelyje sričių, lyginant su bendru Europos Sąjungos vidurkiu, pavyzdžiui:

- 73 proc. lietuvių vengia dažnai arba visada laikytis už rankų su tos pačios lyties partneriu. 28-iose ES valstybėse narėse šis rodiklis siekia 61 proc.
- 41 proc. lietuvių dažnai arba visada vengia tam tikrų vietų, bijodami būti užpulti. ES valstybėse narėse – 33 proc.
- 16 proc. respondentų Lietuvoje dažnai arba visada atvirai kalba apie tai, kad yra LGBTIQ. ES valstybėse narėse šis rodiklis siekia 47 proc.
- 2019 m. 55 proc. respondentų Lietuvoje jautėsi diskriminuojami bent vienoje gyvenimo srityje per metus iki apklausos. ES valstybėse narėse šis rodiklis siekė 42 proc.
- 1 iš 5 translyčių ir interlyčių asmenų per penkerius metus iki apklausos patyrė fizinį ar seksualinį užpuolimą, t. y. dvigubai dažniau nei kitų LGBTIQ bendruomenę sudarančių grupių atstovai.
- Vos 8 proc. respondentų apie patirtą diskriminaciją pranešė lygybės institucijai ar kitai organizacijai Lietuvoje. ES valstybėse narėse šis rodiklis buvo 11 proc.

¹² <https://transrightsmap.tgeu.org/home/>

¹³ FRA LGBTI Survey Data Explorer: <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer#>

Remiantis įvairiomis tarptautinėmis ir nacionalinėmis ataskaitomis, apžvelgiančiomis žmogaus teisių padėtį šalyje, paminėtinos tęstinės problemos LGBTI teisių užtikrinimo srityje, kurioms reikalingi **politinio ir teisėkūros lygmens sprendimai**:

- Lytinė tapatybė ir (ar) lyties raiška įstatyminiu lygmeniu nėra aiškiai įtvirtinta tarp saugomų pagrindų.¹⁴
- Lietuvoje nėra galimybės sudaryti santuoką ir (ar) partnerystę (civilinę sąjungą) tos pačios lyties asmenims, tuo tarpu susituokę translyčiai asmenys, norintys pasikeisti civilinės būklės dokumentus teismo keliu, privalo išsiskirti.¹⁵
- Užsienyje sudarytos santuokos nėra registruojamos Lietuvos civilinės metrikacijos įstaigose. Lietuvos piliečio tos pačios lyties sutuoktiniui užtikrinamas tik leidimo gyventi Lietuvoje išdavimas remiantis ES Judėjimo direktyvos nuostatomis.
- Vis dar egzistuoja teisinės kliūtys translyčiams asmenims užsiimti tam tikromis profesijomis ir (ar) eiti tam tikras pareigas: pavyzdžiui, sveikatos būklės reikalavimų sąvade¹⁶ kodas F64.o („transseksualizmas“) patenka tarp kodų F60–F69, nurodant, jog šiose kodų ribose esantys sveikatos sutrikimai reiškia galimą netinkamumą pretenduoti ar užimti tam tikras pareigas, o tokio tinkamumo vertinimas – individualus. Kodas F64.o atskirai nėra įvardytas, tačiau jis minimas kitame teisės akte, tai yra – Tinkamumo karo, šaulio koviniame būryje ar žvalgybos pareigūno tarnybai pagal sveikatos būklę kriterijų ir sveikatos būklės įvertinimo metodikoje.¹⁷

14 Leonaitė, E., Valentinavičius, V., Osičkaitė, F. V., Jurevičiūtė, G., Balčiūnaitė, M., Bylaitė, G. (2023). 2022 m. žmogaus teisių stebėsenos ataskaita. Seimo kontrolierių įstaiga.

15 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.27 str.

16 Sveikatos būklės reikalavimų sąvado, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 1V-380/V-618, 5 punktas

17 Tinkamumo karo, šaulio koviniame būryje ar žvalgybos pareigūno tarnybai pagal sveikatos būklę kriterijai, patvirtinti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2020 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. V-449

- Nėra priimti teisės aktai, leidžiantys translyčiams asmenims įgyvendinti teisę į lyties pripažinimą naudojantis administracine procedūra, kuri būtų greita, skaidri, prieinama ir be diskriminuojančių kriterijų.¹⁸
- Nusikalstamų veikų registre nėra registruojami neapykantos nusi kaltimai, padaryti dėl kelių požymių (pavyzdžiui, dėl aukos seksualinės orientacijos ir etninės priklausomybės).
- Nėra panaikinta Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 str. 2 d. 16 p. įtvirtinta nuostata¹⁹, kuri nuo 2010 m. ne kartą buvo panaudota siekiant neproporcingai apriboti ar cenzūruoti su LGBTIQ susijusią informaciją, tarp jų ir „Baltic Pride“ socialinę reklamą nacionalinėje televizijoje.²⁰
- Poįstatyminiu lygmeniu įtvirtintos priemonės translyčiams asmenims, susijusios su jų sveikatos priežiūra²¹ bei asmenvardžių keitimu,²² yra nepakankamos, remiasi neaktualia „transseksualumo“ diagnoze ir yra prieinamos tik pilnamečiams asmenims (t.y. nepilnamečiams asmenims šios priemonės nėra prieinamos net ir turint tėvų sutikimą)²³.
- LR šeimos stiprinimo įstatymo 3 str. 4 d. įtvirtintas „tėvystės ir motinystės papildomumo“ principas²⁴, nurodant, jog „teikiant paramą ir pagalbą šeimai, turi būti atsižvelgiama į vaiko prigimtį

18 Leonaitė, E., Valentinavičius, V., Osičkaitė, F. V., Jurevičiūtė, G., Balčiūnaitė, M., & Bylaitė, G. (2023). 2022 m. žmogaus teisių stebėsenos ataskaita. Seimo kontrolierių įstaiga, p. 27.

19 Pankūnas, G. (2023 m. lapkričio 7 d.). Seimas atmetė siūlymą atsisakyti nuostatos, draudžiančios nepilnamečiams pasakoti apie homoseksualius santykius. Delfi.lt

20 <https://www.lgl.lt/naujienos/nepilnameciu-apsauga-ar-lgbt-turinio-cenzura/>

21 LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lyties tapatumo sutrikimo (transseksualumo) diagnostikos ir gydymo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2022 m. rugpjūčio 4 d. Nr. V-1307

22 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių patvirtinimo“, 2016 m. gruodžio 28 d., Nr. 29704, 4 punktas

23 Ten pat, p. 27.

24 Švietimo stiprinimo įstatymas, TAR, 2017-11-06, Nr. 17495

poreikį turėti tėvą (įtėvį) ir motiną (įmotę)", taip valstybės lygmeniu skatinant vienintelį šeimos modelį, netiesiogiai formuojant neigiamą požiūrį į įvairius šeimos modelius.

Kartu pastebėtina, jog didelę įtaką šalyje turinčios religinės bendrijos, ypač Romos katalikų krypties religinės bendrijos ir su ja susijusios organizacijos, pasisako prieš LGBTIQ teisių įtvirtinimo iniciatyvas. Pavyzdžiui, 2021 m. kovo 9 d. šešių tradicinių krikščioniškųjų bendrijų atstovai paskelbė kreipimąsi, ragindami neratifikuoti Stambulo konvencijos ir nesuteikti šeimos statuso toms bendro gyvenimo formoms, kurios nėra grindžiamos lyčių ar aukščiau minėtu tėvystės ir motinystės papildomumo principu.²⁵

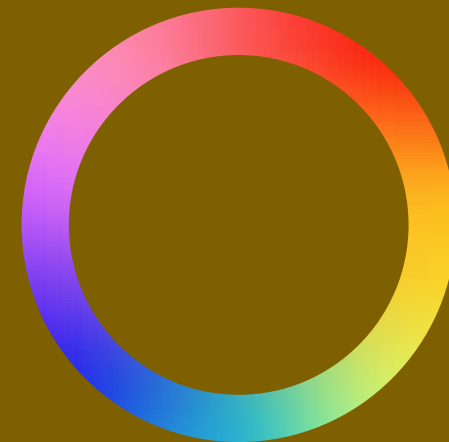
Priešišką LGBTIQ teisėms diskursą neretai formuoja ir politikai. Nacionalinę LGBT teisių organizaciją LGL „fundamentalistais“ LR Seimo žmogaus teisių komiteto posėdžio metu 2021 m. yra pavadinęs šio komiteto narys Andrius Navickas²⁶, taip pat nuolatiniiais homofobiniais pasisakymais garsėja Petras Gražulis ir keletas kitų Seimo narių. Teisėtas LGL protestas 2023 m. rugsėjo mėn. buvo išvaikytas priešiška nusiteikusios organizuotos asmenų grupės, kurioje buvo ir P. Gražulis, o teisėsaugos institucijos tinkamai į galimas rizikas nereagavo²⁷.

Taigi, socialinis ir politinis klimatas LGBTIQ teisių apsaugai ir stiprinimui išlieka sudėtingas, pastebimos neigiamos tendencijos. Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas nėra pakankamas siekiant užtikrinti translyčių asmenų apsaugą nuo diskriminacijos dėl lytinės tapatybės ir (ar) lyties raiškos, Lietuva išsiskiria aukštais diskriminacijos rodikliais ES kontekste. Tai suponuoja poreikį integruoti LGBTIQ teisių stiprinimo priemones (teisines, socialines, šviečiamąsias, informuotumo didinimo ir kitas) į valstybės strateginio planavimo dokumentuose numatytus tikslus.

²⁵ Lietuvos Vyskupų Konferencija. Lietuvos tradicinių krikščioniškųjų bendrijų kreipimasis, 2021 m. kovo 9 d., <https://lvk.lcn.lt/naujienos/453>

²⁶ <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2022/04/annual-review-2022.pdf>

²⁷ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2089921/pozela-ivertino-pareigunu-veiksmus-lgbt-proteste-galejome-padaryti-geriau>

LGBTIQ BENDRUOMENĖS LIETUVOJE ISTORIJOS AKCENTAI: REIKŠMINGI ĮVYKIAI NUO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO

1993 m.

Baudžiamosios atsakomybės už vyrų lytinius santykius panaikinimas, atviro LGBTIQ teisių judėjimo Lietuvoje ištakos.

1994 m.

Palangoje vyko pirmas tarptautinis LGBTIQ teisių renginys Lietuvoje – tarptautinės LGBTIQ teisių organizacijos „ILGA“ Rytų Europos regioninė konferencija.

1995 m.

Pirmieji Lietuvoje vieši tos pačios lyties porų atsiskleidimai dienraštyje „Lietuvos rytas“

2004 m.

Suveniodinta amžiaus riba, nuo kada nepilnametis asmuo gali duoti sutikimą dėl lytinio santykiavimo.

2005 m.

Įsigalioja Lygių galimybių įstatymas, apimantis diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos draudimą ne tik darbo rinkoje, bet ir prekių ir paslaugų bei švietimo srityse.

2007 m.

Vilniuje vyko tarptautinis LGBTIQ teisių renginys – tarptautinės LGBTIQ teisių organizacijos „ILGA-Europe“, bendradarbiaujant su LGL, organizuota pirmoji Lietuvoje „ILGA-Europe“ konferencija.

Pirmą kartą surengtas „Vaivorykštės dieny“ LGBTIQ kultūros festivalis, skirtas paminėti tarptautinę dieną prieš homofobiją, bifobiją ir transfobiją.

LGL, įgyvendindama „EQUAL“ projektą „Atviri ir saugūs darbe“, 2007 m. gegužės mėn. planavo pradėti reklaminę kampaniją. Reklaminiai šūkiai „Lesbietė gali dirbti mokykloje“, „Gėjus gali dirbti policininku“ turėjo būti iškabinti ant troleibusų Vilniuje ir Kaune. Inicatyva žlugo, nes tam pasipriešino abiejų miestų savivaldybės, taip pat vairuotojai ir autobusus eksploatuojanti įmonė. Atsisakymui suteikti reklamos paslaugą pagrįsti nebuvo pateikta jokių teisinių argumentų.

2009 m.

Numatyta baudžiamoji atsakomybė už neapykantos nusikaltimus, įvykdytus iš homofobinių paskatų.

2010 m.

Pirmosios „Baltic Pride“ eitynės Lietuvoje, kuriose dalyvavo apie 350 dalyvių.

Įsigalioja Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, nuo to laiko ne kartą panaudotas neproporcingai cenzūruojant ar ribojant su LGBTIQ susijusią viešąją informaciją.

2013 m.

LGL sėkmingai bylinėjosi su Vilniaus miesto savivaldybe dėl galimybės rengti antrąsias „Baltic Pride“ eitynes Vilniaus centre, suformuluojama progresyvi nacionalinė teismų praktika panašioms byloms ateityje.

2014 m.

Neringos Dangvydės pasakų knyga „Gintarinė širdis“, kurioje vaizduojamos personažų iš įvairių grupių, tarp jų – ir homoseksualių asmenų, istorijos, pašalinama iš knygynų.

2016 m.

Vilniuje vyko trečiosios „Baltic Pride“ eitynės.

2017 m.

LGL inicijuoto strateginio bylinėjimosi rezultatas – suformuota nacionalinė teismų praktika dėl teisinio lyties pripažinimo (keitimo).

2019 m.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime konstatuojama, jog konstitucinė šeimos samprata yra neutrali lyties pagrindu, o Konstitucijos 29 straipsnis draudžia diskriminaciją seksualinės orientacijos ir (ar) lytinės tapatybės pagrindais bei pripažinta Lietuvos piliečio (-ės) tos pačios lyties sutuoktinio (-ės) ar partnerio (-ės) teisė gauti leidimą gyventi Lietuvoje šeimos susijungimo pagrindu.

„Baltic Pride“ festivalis su šūkiu „Mes esame šeima“ pritraukia 10 000 dalyvių.

2020 m.

Sprendimas Europos Žmogaus Teisių Teismo byloje *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą*, kurioje pareiškėjus atstovavo LGL. Sprendimo pagrindu pradėti arba atnaujinti ikiteisminiai tyrimai, susiję su neapykantos, nukreiptos prieš LGBTIQ asmenis, atvejais.

2021 m.

Gegužės 1-osios profesinė sąjunga surengia pirmąsias „Kaunas Pride“ eitynes, kuriose dalyvauja apie 2000 žmonių. Renginį saugojo gausios policijos pajėgos, centrinė miesto gatvė atitverta tvoromis, sulaikyti 22 asmenys, renginio metu pažeidę viešąją tvarką ar kurstę neapykantą.

2022 m.

Vilniuje vyksta penktasis „Baltic Pride“ festivalis, LGL oficialiai bendradarbiaujant su Vilniaus ir Oslo savivaldybėmis. Konsoliduota didžiausia iki tol buvusi privataus ir viešojo sektoriaus parama – eitynėse dalyvauja apie 15 000 tūkstančių žmonių. Privataus sektoriaus įmonės, pasisakančios už įvairovę ir įtrauktį palaiko Partnerystės įstatymo priėmimą.

2023 m.

Trys vienos lyties asmenų poros kreipiasi į teismą siekdamos apginti savo teisę į šeimą, sudaryti santuoką Lietuvoje.

Sprendimas pasakų knygos „Gintarinė širdis“ byloje *Macatė prieš Lietuvą*. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija inicijuoja Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatos, diskriminuojančios LGBTIQ asmenis, panaikinimą, tačiau ji nesulaukia palaikymo Seime.

LGBTIQ ASMENŲ TEISIŲ KLAUSIMAI LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽMOGAUS TEISIŲ UŽTIKRINIMO STRATEGINIO PLANAVIMO KONTEKSTE

Lietuvoje strateginis planavimas institucionalizuotas nuo 2002 m., kai buvo patvirtinta Strateginio planavimo metodika, nustatanti strateginio planavimo sistemą ir principus, strateginio planavimo dokumentų (strategijų, programų, strateginių veiklos planų) ir metinio veiklos plano rengimo tvarką, taip pat strateginio planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėseną, vertinimą ir atsiskaitymą už rezultatus. Visgi, strateginis planavimas savivaldybėse, be kita ko, vyko vadovaujantis 2014 m. Vyriausybės patvirtintomis Strateginio planavimo savivaldybėse rekomendacijomis. Be to, strateginiam planavimui aktualus buvo 2008 m. Vyriausybės patvirtintas Projektų pripažinimo valstybei svarbiais projektais tvarkos aprašas, bei 2015 m. Vyriausybės patvirtintas Regionų socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų pripažinimo regioninės svarbos projektais kriterijų aprašas.

Esminiai pokyčiai Lietuvos strateginio planavimo sistemoje įvyko 2020 m., kai buvo patvirtintas Strateginio valdymo įstatymas, kurio tikslas nustatyti strateginio valdymo sistemos principus, apibrėžti planavimo dokumentų lygmenis, tipus, jų tarpusavio sąsajas ir įtaką pažangos lėšų ir tęstinės veiklos lėšų planavimui, nustatyti strateginio valdymo sistemos dalyvių, jų teises ir pareigas, įtvirtinti strateginio valdymo sistemos valdysenos nuostatas. Be to, 2021 m. patvirtinusi Strateginio valdymo metodiką, Vyriausybė

pripažino netekusiais galios pirmiau įvardytus Vyriausybės patvirtintus planavimo dokumentus, taip sutelkdama strateginį planavimą Lietuvoje.

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, kurioje apibrėžiama, jog „tai – pagrindinis planavimo dokumentas, kuriuo turi būti vadovaujamas priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas“, skiriamas itin menkas dėmesys žmogaus teisių apsaugai. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ apie pagarbą žmogaus teisėms ir jų apsaugą pasisakoma tik per pilietiškumą, darant prielaidą, kad jei „visuomenė bus tik pasyvi stebėtoja“, be kita ko, nepavyks sumažinti „socialinės atskirties“, „užtikrinti lyčių lygybės“²⁸. Seime registruotas nutarimo projektas, kuriuo būtų tvirtinama Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, pripažįstant netekusiu galios Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.

Pasisakydama apie naują strateginį dokumentą, kuris tvirtinamas vadovaujantis Strateginio valdymo įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, Seimo kontrolierių įstaiga atkreipė dėmesį tai, kad nė viename iš strateginių užmojų tinkamai neapdarytos žmogaus teisės, kaip vienas iš esminių demokratinės visuomenės elementų, arba siekis užtikrinti tarptautinių įsipareigojimų ir rekomendacijų žmogaus teisių srityje laikymąsi. Taip pat pastebėta, jog dokumente nėra aiškiai apibrėžtas žmogaus teisių turinys, kad kai kurie žmogaus teisių klausimai nenagrinėjami arba nagrinėjami pernelyg abstrakčiai. Seimo kontrolierių įstaiga taip pat pažymėjo, kad nėra rodiklių, kuriais būtų vertinamas demokratijos tvarumas, žmogaus teisių padėtis, pilietinės visuomenės pasitikėjimas demokratinėmis institucijomis ir pilietinės visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose. Suabejota ir rodiklių atrankos kriterijais, pastebint, kad rengiamoje Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ trūksta konkretesnio turinio bei sąsajos su rodikliais.²⁹

²⁸ Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050

²⁹ Pagrindinio komiteto išvada dėl Seimo nutarimo „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“ projekto, 2023 m. gruodžio 11 d., Nr. XIVP-2937(2), priinama per <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/daab74d097f711eea70ce7cabd08f150>

Tuo tarpu Strateginio planavimo dokumente – 2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“³⁰ yra numatytas tik vienas tikslas, kuris galėtų būti nukreiptas į LGBTIQ problemų sprendimą – didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį. Visgi, šiam tikslui įgyvendinti skirta priemonė neapima LGBTIQ klausimų. Be to, įgyvendindama 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plane numatytus pažangos uždavinius, Lietuvos Respublikos Vyriausybė tvirtina nacionalines plėtros programas (iš viso – 28). Tarp patvirtintų 2021–2030 metų plėtros programų nėra nei vienos tikslinės programos, orientuotos į žmogaus teisių ar juolab LGBTIQ asmenų apsaugą. Tam tikrus žmogaus teisių klausimus aprėpia Socialinės sutelkties programa³¹, Įtraukios darbo rinkos plėtros programa³², Šeimos politikos stiprinimo plėtros programa³³. Tačiau nei viena iš šių programų nenurodo tikslinių priemonių LGBTIQ asmenų lygiateisiškumui skatinti.

Lietuvos institucijos niekada nebuvo parengusios ir nacionaliniu lygiu patvirtinusios LGBTIQ teisių veiksmų plano, ar platesnę problematiką atliepiančio atskiro žmogaus teisių plano. Tiesa, 2002 m. Seime pristatytas detalus Nacionalinis žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų Lietuvos Respublikoje plano projektas,³⁴ numatęs konkrečias priemones, atsakingas institucijas bei finansavimą konkrečiai priemonei, tačiau šis dokumentas nebuvo priimtas.

30 Vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, TAR, 2020-09-16, Nr. 19293

31 Vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programos patvirtinimo“, TAR, 2021-11-12, Nr. 23473

32 Vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos patvirtinimo“, TAR, 2021-11-12, Nr. 23471

33 Vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos politikos stiprinimo plėtros programos patvirtinimo“, TAR, 2021-11-12, Nr. 23472

34 Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų Lietuvos Respublikoje plano patvirtinimo“ projektas, 2002 m. lapkričio 6 d. Nr. IXP-2005(2SP)

2014 m. rugpjūčio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasitarime pritarė (protokolas Nr. 44) Lietuvos Respublikos verslo ir žmogaus teisių planui, kuris apėmė Vyriausybės veiksmus ir priemones, skirtas Jungtinių Tautų principams, numatytiems Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos 2011 m. birželio 16 d. rezoliucijoje Nr. 17/4 „Žmogaus teisės ir tarptautinės korporacijos bei kitos verslo įmonės“, įgyvendinti. Šiuo tikslu Lietuvoje 2019 m. buvo sudaryta darbo grupė dėl **nacionalinio verslo ir žmogaus teisių plano**, kuriame valstybė turėtų nustatyti veiksmus dėl Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių principų (2011 m.)³⁵ įgyvendinimo. Į šią grupę nebuvo įtraukti pilietinės visuomenės, įskaitant ir LGBTI teises atstovaujančios organizacijos atstovai, taip pat patys principai nenustato specifinių gairių dėl LGBTI asmenų apsaugos stiprinimo.³⁶ Lietuvos Vyriausybė įvardija tai kaip besivystančią valstybės politikos strategiją, visuomenei dar nėra pristatytas šio plano projektas, todėl jo turinio aktualumą vertinti sunku.

Atskirai paminėtinas **Lygių galimybių skatinimo 2024–2026 m. veiksmų planas**³⁷ ir jame numatytos priemonės. Plano preambulėje atsižvelgiama į tėstines ir sistemines problemas, susijusias su LGBTIQ asmenų diskriminacijos paplitimu Lietuvoje. Vis dėlto planas buvo priimtas neužtikrinant efektyvios konsultacijos su nevyriausybiniu sektoriaus atstovais, taip pat ir su LGBTIQ teises atstovaujančiomis organizacijomis.

Toliau apžvelgiamos konkrečios minėto plano priemonės:

Priemonė Nr. 1.2. – konkurso būdu finansuoti nevyriausybinių organizacijų, dirbančių lygių galimybių srityje, projektus. Pastebėtina, jog pastaruosius metus nesikeičia LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau tekste – SADM) organizuojamų konkursų prioritetai. Taigi, net plano preambulėje įvardijant LGBTIQ srities problemas, nėra

35 The UN Guiding principles on business and human rights, United Nations, 2011

36 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2019 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. V-411 „Dėl darbo grupės sudarymo“

37 2023 m. liepos 28 d. Nr. A1-507 LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl lygių galimybių 2024-2026 m. veiksmų plano patvirtinimo

numatomas prioritetas LGBTI lygiateisiškumo užtikrinimo srityje, o konkursiniuose nuostatuose numatyti kriterijai pareiškėjams ne visada užtikrina visų konkursuose dalyvaujančių nevyriausybinių organizacijų efektyvų ir skaidrų konkuravimą lygiomis teisėmis. Atkreiptinas dėmesys į neigiamą 2017 m. LR SADM vykdytą konkursų organizavimo praktiką. Atsižvelgiant į 2017 metais finansuojamų nevyriausybines organizacijas vienijančių asociacijų institucinio stiprinimo projektų sąrašą³⁸ ir 2017 metų rezervinių nevyriausybines organizacijas vienijančių asociacijų institucinio stiprinimo projektų sąrašą³⁹, pareiškėja LGL, surinkusi daugiausiai konkursinių balų, atsidūrė rezerviniame sąraše, kai remiantis 2017 m. atrankos konkurso nuostatų 44 punktu, lėšas iš valstybės biudžeto buvo siūlyta skirti projektams, surinkusiems daugiausiai balų. Finansavimas daugiausiai konkursinių balų surinkusiai pareiškėjai LGL buvo skirtas tik po pateikto skundo.

Atkreiptinas dėmesys, jog **Europos Komisijos ataskaitoje dėl ES LGBTI lygybės strategijos 2020–2025 m. įgyvendinimo**⁴⁰ Lietuva minima kaip „skirianti biudžeto lėšų pilietinės visuomenės projektams, įskaitant LGBTIQ projektams pagal nediskriminavimo veiksmų planą. Nurodoma, kad Lietuva taip pat numato struktūrinio finansavimo galimybes šalies LGBTIQ organizacijoms. Tačiau Nediskriminavimo skatinimo veiksmų plano 2021–2023 įgyvendinimo ataskaitoje⁴¹ nurodoma, kad finansavimas skirtas tik vienam nevyriausybinių organizacijų projektui, kuris buvo pateiktas ne LGBTIQ teisėms atstovaujančios organizacijos.

Priemonė Nr. 4.1. – peržiūrėti lygių galimybių ir apsaugos nuo diskriminacijos apsaugos teisinį reglamentavimą. Atkreiptinas dėme-

38 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kanclerio 2017 m. liepos 19 d. potvarkio Nr. A3-130 1 priedas

39 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kanclerio 2017 m. liepos 19 d. potvarkio Nr. A3-130 2 priedas)

40 https://commission.europa.eu/system/files/2023-04/JUST_LGBTIQ%20Strategy_Progress%20Report_FINAL_WEB.pdf

41 Šaltinis internete: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sriitys/socialine-integracija/lygios%20galimyb%C4%97s/Nediskriminavimo%20skatinimo%20VP%202022%20ataskaita.pdf>

sys, kad kita Plano priemonė (Nr. 6.1) sukonkretina tam tikrus LR SADM planus teisėkūros iniciatyvos srityje, t.y. numato parengti Lygių galimybių įstatymo pakeitimo projektą, įtvirtinant vieną papildomą, t.y. diskriminacijos dėl odos spalvos, pagrindą. Nėra aišku, kodėl iniciatyva apsiriboja tik šio vieno saugomo pagrindo įtvirtinimu, juolab kai preambulėje apžvelgiama ir taip pripažįstama ir prieš translyčius asmenis nukreiptos diskriminacijos paplitimo problema. Lytinės tapatybės ir (ar) lyties raiškos įtvirtinimas tarp saugomų pagrindų *expressis verbis* forma galėtų ženkliai prisidėti prie efektyvesnės translyčių asmenų apsaugos nuo diskriminacijos ir pažeistų teisių gynimo galimybių stiprinimo, taip pat paskatintų translyčius asmenis aktyviau kreiptis į atitinkamas institucijas esant teisių pažeidimui.

Atkreiptinas dėmesys, jog kaip ir Nediskriminavimo skatinimo 2020–2023 m. veiksmų plane⁴², taip ir Lygių galimybių 2024–2026 m. veiksmų plane **nėra nuorodų į kokybinius siekiamos pažangos rodiklius**, nurodant tik kiekybines veiksmų plano rezultatų išraiškas (pavyzdžiui, ketinamų organizuoti renginių skaičių). Pažymėtina, jog remiantis Plane pateikiamais duomenimis, nurodomas nevyriausybinių organizacijų, dirbančių lygių galimybių srityje, projektų, kuriems skirtinas finansavimas, skaičius yra itin žemas (po vieną projektą 2024, 2025 ir 2026 metais), todėl toks siekiamas pokytis nesudarytų prielaidų reikšmingam progresui lygių galimybių LGBTIQ asmenims įgyvendinimo srityje.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos vertinimu, Lygių galimybių skatinimo 2024–2026 m. veiksmų plano priemonės „nėra kompleksinės, atvirkščiai – fragmentiškos, ir net neapima daugelio Lygių galimybių įstatyme numatytų pagrindų. Susidaro įspūdis, kad dauguma plane numatytų priemonių yra labiau mažo poveikio ir neilgalaiškės.“⁴³ Taip pat „tam, kad veiksmų planai būtų reikšmingi, nešėtų naudos ir turėtų ilgalaikį poveikį, fragmentiško priemonių rinkinio nepakanka. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos

42 <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d18f32643b2a11eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=->

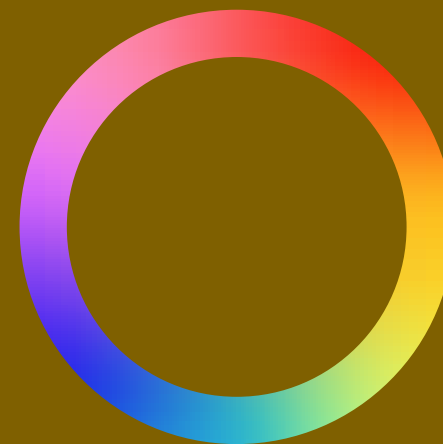
43 Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos raštas Lietuvos gėjų lygai 2023-09-11 Nr. (23) PAK-462)S-454

ir darbo ministerijos derinamas planas itin stokoja sistemingumo, kompleksiskumo ir visapusiškumo.”⁴⁴

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos vadovė Dr. Erika Leonaitė pateikė pastabas Lygių galimybių skatinimo 2024–2026 m. veiksmų planui.⁴⁵ Teigiamai įvertintas pakeistas minėto plano pavadinimas (t.y. iš „Nediskriminavimo veiksmų“ planas pervadintas į „Lygių galimybių“), taip komunikuoiant pagarbą LGBTIQ ir kitiems asmenims iš pažeidžiamų grupių. Taip pat pažymėta, jog naujasis planas išskiria vieną specifinį LGBTIQ uždavinį (organizuoti visuomenės švietimo, lygių galimybių įgyvendinimo veiklas, inicijuoti teisėkūros iniciatyvas, skatinant LGBTIQ asmenų teisių užtikrinimą), plane taip pat numatoma nauja priemonė – mokymai sveikatos priežiūros specialistams apie LGBTIQ asmenų sveikatos priežiūros specifinius poreikius, kuriuose turėtų kasmet sudalyvauti po 100 dalyvių, taip pat numatytos naujos priemonės, kuriose integruota LGBTIQ asmenų apsauga (teisėjų mokymai, policijos pareigūnų apklausa dėl jų asmeninių nuostatų dėl neapykantos nusikaltimus patiriančių visuomenės grupių). Vis dėlto, Seimo kontrolierių įstaigos vadovė pažymėjo, jog nors naujajame plane išskirtas atskiras LGBTIQ asmenų teisių užtikrinimo uždavinys, be kita ko, apima teisėkūros iniciatyvų inicijavimą skatinant LGBTIQ asmenų teisių užtikrinimą, su šiuo uždaviniu koreliuojančių priemonių nenumatyta, taip pat perpus sumažinti mokymų jaunimui, su jaunimu dirbantiems asmenims, savivaldybių administracijų atstovams nediskriminavimo skatinimo, pagarbos žmogui ugdymo, lygių galimybių ir susijusiais klausimais dalyvių skaičiai. Numatomos šio plano priemonės įvertintos kaip nepakankamos, todėl taip patvirtina nacionalinio veiksmų plano, atskiro LGBTIQ teisių plano, arba LGBTIQ lygiateisiškumo uždavinius kartu integruojančio nacionalinio žmogaus teisių plano poreikį.

⁴⁴ Ten pat

⁴⁵ 2023 m. spalio 30 d. apskritojo stalo diskusija Seimo kontrolierių įstaigoje, įstaigos vadovės dr. Erikos Leonaitės pristatymas.

REKOMENDACIJOS (GAIRĖS) NACIONALINIAM LGBTIQ TEISIŲ PLANUI LIETUVOJE

Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtinta visų Lietuvos piliečių teisė dalyvauti valdant savo šalį tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus atstovus, taip įtvirtinant principą, kad visi žmonės turėtų dalyvauti visuomenės gyvenime lygiomis teisėmis. Siekiant užtikrinti lygias galimybes LGBTIQ asmenims, Lietuvos valstybė savo atsakomybės šioje srityje turėtų įtvirtinti formuodama nuoseklią žmogaus teisių politiką ir kurti nacionalinę žmogaus teisių darbotvarkę, apimančią, be kita ko, ir LGBTIQ klausimus. Siekdama puoselėti pagarbą žmogaus teisėms bei ugdyti įtraukią visuomenę, Lietuva turėtų patvirtinti nacionalinį LGBTIQ teisių užtikrinimo veiksmų planą, numatantį priemones kovai su priešišku LGBTIQ asmenims, politinius ir teisinius pokyčius LGBTIQ teisių užtikrinimo srityje. Toliau pateikiamos rekomendacijos dėl konkrečių tikslinių priemonių, kurias reikalinga numatyti nacionaliniame LGBTIQ lygiateisiškumo plane penkiose politikos srityse (teisinis pripažinimas, LGBTIQ įtrauktis, saugumas, sveikata, tarptautiniai santykiai).

Šiame skyriuje pateikiami pasiūlymai yra parengti atsižvelgiant į Lietuvos teisinį ir socialinį kontekstą bei tęstinę LGBTIQ teisių apsaugos trūkumo problematiką. Pasiūlymai taip pat suformuluoti atlikus Lietuvos Respublikos institucijų (Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Teisingumo ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Ugdymo departamento, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos) pateiktų oficialių atsakymų į LGL užklausas (išsiųstas 2023 m. liepos – rugsėjo mėn.) dėl ES

Lygybės strategijos 2020–2025 m. tikslų integravimo į nacionalinės politikos priemones ir susijusių klausimų analizę.

5.1. TEISINIS PRIPAŽINIMAS IR TEISINĖS BAZĖS STIPRINIMAS

REKOMENDACIJOS:

1. Įtvirtinti lytinę tapatybę kaip atskirą draudžiamosios diskriminacijos pagrindą LR lygių galimybių įstatyme, LR baudžiamajame kodekse.
2. Įtvirtinti administracinę lyties pripažinimo procedūrą, paremtą asmeninio apsisprendimo principu.
3. Parengti ir įgyvendinti šeimos teisės reformą, kuri apimtų: teisių į šeimą pripažinimą LGBTIQ asmenims, „lyčių papildomumo“ principo atsisakymą LR šeimos stiprinimo įstatyme, įstatymų, orientuotų į šeimos stiprinimą (pavyzdžiui, LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo) peržiūrą ir egzistuojančių diskriminacinių prielaidų juose atsisakymą, vaikų, auginamų tos pačios lyties porų šeimose teisėtų turtinių ir socialinių interesų apsaugą.
4. Numatyti kompensacijos mechanizmą translyčiams asmenims, kurie privalėjo išsiskirti, norėdami įgyvendinti savo teisę į lyties pripažinimą iki teisinės bazės reformos (po tokios reformos įgyvendinimo).
5. Peržiūrėti nacionalines procedūras, taikomas prieglobsčio prašytojams ir kitiems asmenims, atvykstantiems į Lietuvą dėl humanitarinių priežasčių, atsižvelgiant ir įvertinant specifinius LGBTIQ asmenų poreikius. Tai apima saugaus apgyvendinimo užtikrinimą ir daugialypės diskriminacijos rizikos mažinimą visose susijusiose politikos srityse ir procedūrose.
6. Stiprinti teisinę bazę, siekiant plėsti nacionalinių nediskriminacijos aktų taikymo sritį, kad LGBTIQ asmenys ir jų interesams atstovaujančios organizacijos galėtų efektyviau ginti pažeistas teises: įvesti „pozityvių

veiksmų“ priemonės darbo rinkoje (pavyzdžiui, orientuotas į lyties pavertinimo procesą pradėjusių translyčių asmenų išlaikymą darbo vietoje; įtvirtinti vienodas galimybes ir socialines garantijas LGBTIQ šeimoms, kurios jau įgyvendintos privataus sektoriaus įmonėse; sudaryti galimybę LGBTIQ asmenims ir organizacijoms ginti pažeistas teises su nuomos ir paslaugų teikimu susijusiuose teisiniuose santykiuose).

7. Stiprinti įvairovės ir įtraukties principus viešajame sektoriuje.
8. Stiprinti ombudsmenų įstaigas ir užtikrinti Paryžiaus principus atitinkantį ombudsmenų skyrimą bei diskreciją.
9. Stiprinti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos kompetencijas ir politinį nepriklausomumą. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba 2021 m. buvo pradėjusį tyrimą dėl neva pažeidžiamų lygių galimybių principų organizuojant nedirbantiems ir nesimokantiems asmenims LGBTIQ įtraukius informacinių technologijų kursus, kurie buvo LGL vykdyto socialinės įtraukties projekto veiklų dalis. Nebuvo įvertinta tai, kad tokie nemokami kursai yra vertintini kaip projektinė veikla ir neatitinka įstatymuose numatyto paslaugų apibrėžimo, neįvertintas kursų socialinis poreikis ir poveikis, pradėtas tyrimas sukėlė realią grėsmę konstituciniam asociacijų laisvės principo įgyvendinimui, taigi taip pat ir galimybei nevyriausybiniams organizacijoms veikti pagal savo įstatus ir atstovauti konkrečios pažeidžiamos grupės interesus bei įgyvendinti socialinių projektų veiklas. Taigi, darytina išvada, jog Lygių galimybių institucija turėtų sudaryti prielaidas ne formaliam lygybės (angl. equality), bet realiam lygiateisiškumo (angl. equity) principo įgyvendinimui, taip pat stiprinti kompetencijas bei bendradarbiavimą ir konsultavimąsi su pažeidžiamas grupes atstovaujančiomis nevyriausybiniomis organizacijomis. Žmogaus teisių ir lygybės įstaigų demokratinis vaidmuo ypatingai svarbus šalyse, kuriose žmogaus teisių situacija yra sudėtinga. Pavyzdžiui Vengrijoje, ombudsmeno įstaiga rengė ataskaitas apie teisinio lyties pripažinimo procedūrinius trūkumus, kurios buvo panaudotos Europos Žmogaus Teisių Teismo byloje *R.K. prieš Vengriją*, todėl nacionalinių žmogaus teisių įstaigų bei lygybės institucijų politinio nepriklausomumo užtikrinimas yra reikšmingas žmogaus teisių pažangai ir vystymuisi.

5.2. LGBTIQ ĮTRAUKTIS

LGBTIQ asmenys iki šiol lygiomis galimybėmis negali dalyvauti socialiniame gyvenime, vis dar dažnai susiduria su stereotipais, išankstiniu nusistatymu, atskirtimi, diskriminacija ir smurtu. Nacionaliniame LGBTIQ lygiateisiškumo plane turėtų būti numatomos priemonės, skatinančios LGBTIQ asmenų, šeimų, aktyvistų ir organizacijų bei lyčių įvairovės matomumą ir pripažinimą.

REKOMENDACIJOS:

1. Politinės ir finansinės paramos stiprinimas LGBTI srityje dirbančioms organizacijoms.
2. Įgyvendinti tikslines tyrimų ir analitines veiklas, skirtas LGBTIQ asmenų padėčiai įvertinti, ypatingai atsižvelgiant į mažiau ištirtą interlyčių asmenų situaciją.
3. Stiprinti priemones, nukreiptas į kovą su daugialype (kryžmine) diskriminacija.
4. Stiprinti socialinį dialogą tarp valstybės institucijų, pažeidžiamas grupes atstovaujančių organizacijų, religinių bendruomenių siekiant skatinti LGBTIQ asmenų priėmimą ir įtrauktį.
5. Stiprinti nacionalines švietimo programas ir strategines priemones, skatinant LGBTIQ asmenų įtrauktį bei švietimą apie seksualinės orientacijos ir lyčių įvairovę, skatinti suaugusiųjų švietimą įvairovės ir įtraukties temomis.
6. Didinti jaunimo įtrauktį apimant ir LGBTIQ bei nebinarinės lyties jaunuolių poreikius.
7. Formuoti įtraukties sporte politiką, skatinti priemones, nukreiptas prieš homofobiją, bifobiją, transfobiją, rasizmą ir mizoginiją sporte. Didžiųjų tarptautinių sporto renginių organizavimas turėtų būti griežtai susietas

su Jungtinių Tautų pagrindinių verslo ir žmogaus teisių bei tvarumo principų laikymusi.

8. Stiprinti jau egzistuojančias priemones, nukreiptas į vyresnio amžiaus žmonių apsaugą, skiriant daugiau dėmesio specifinei jų patirčių problematikai ir LGBTIQ asmenų poreikiams šioje srityje (švietimui, paslaugoms vyresnio amžiaus LGBTIQ asmenims, pagalbai vienišiesiems asmenims ir kt.)
9. Stiprinti įtraukią atminties kultūros ir istorinio teisingumo politiką: pripažinti nacistinės ir sovietinės okupacijų metu vykdytas represijas prieš LGBTIQ asmenis ir skatinti atminties įamžinimo priemones. Skatinti LGBTIQ emancipacijos istorijos Lietuvoje įamžinimą: „Baltic Pride“ ir kitų LGBT bendruomenės eitynių ir svarbių įvykių istorijos dokumentavimą, archyvavimą ir eksponavimą nacionalinėse institucijose.
10. Įvertinti kompensacijos mechanizmo asmenims, nukentėjusiems nuo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės laikotarpiu iki 1993 m. galiojusios baudžiamojo kodekso nuostatos, draudžiančios lytinius santykius tarp vyrų, poreikį.

5.3. SAUGUMAS

Lietuvos teisės aktuose numatyta baudžiamoji atsakomybė už neapykantos nusikaltimus iš esmės atitinka Europos Sąjungos ir tarptautinius standartus. Vis dėlto ryškus neapykantos nusikaltimų latentškumo, teisinio kvalifikavimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą problematiškumas, taip pat išsamios oficialios statistikos trūkumas.

LGL atliktos anoniminės apklausos internete rezultatai (2017 m.)⁴⁶ parodė, jog iš 345 apklausoje dalyvavusių žmonių daugiau kaip pusė (54 proc.) teigė susidūrę su neapykantos nusikaltimų ir (ar) neapykantos kalbos atvejais per

⁴⁶ <https://manoteises.lt/straipsnis/neapykantos-epidemija-lietuvoje-pranesti-ar-nepранести/#>

pastaruosius 12 mėnesių. Apie šiuos atvejus teisėsaugos institucijoms Lietuvoje pranešė tik 13 proc. nukentėjusiųjų. Tuo tarpu grasinimai, nukreipti prieš LGBTIQ organizacijas ar aktyvistus teisėsaugos institucijų vertinami kaip nepakankamai rimti⁴⁷. Remiantis Informacijos ir ryšių departamento duomenimis, 2019 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 28 neapykantos kurstymo atvejai pagal BK 170 str. (Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę), 11 iš jų buvo nukreipti prieš LGBTIQ bendruomenę, taigi dažniausias neapykantos kurstymo veikų motyvas yra neapykanta, priešiškus LGBTIQ asmenims ar šališkas požiūris į juos, nepaisant didelio šių nusikaltimų latentškumo.

2023 m. birželio mėn. informacinėje prokuratūros sistemoje skelbiamais duomenimis, nurodyta, kad šiuo metu yra 105 prokurorai, kurie specializuojasi neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos srityje. Tačiau atskiros policijos pareigūnų specializacijos neapykantos nusikaltimams ir neapykantos kalbai tirti iki šiol nėra.

REKOMENDACIJOS:

1. Skatinanti didesnę LGBTIQ bendruomenės pasitikėjimą teisėsaugos institucijomis ir taip prisidėti prie aktyvesnio LGBTI bendruomenės narių pranešimo apie neapykantos ir (ar) smurto atvejus.
2. Stiprinti teisėsaugos institucijų darbuotojų įgūdžius ir žinias apie specialiuosius LGBTIQ bendruomenės narių ir kitų pažeidžiamų grupių poreikius, skatinti teisėsaugos institucijose dirbančių pareigūnų specializaciją, didinti pasirengimą dirbti su neapykantos nusikaltimais.
3. Didinti LGBTIQ bendruomenės ir visuomenės informuotumą apie pažeistų teisių gynimo priemones.
4. Bendradarbiaujant su LGBTIQ teises atstovaujančiomis organizacijomis, išnagrinėti, kokios papildomos priemonės reikalingos įgyvendinti Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje

⁴⁷ <https://www.jarmo.net/2022/08/lgl-darbuotojams-pamastymus-apie-dalgi.html>

aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija) LGBTIQ asmenų atžvilgiu, atsižvelgiant ir į LGBTIQ nepilnamečių interesus ir galimas rizikas patirti smurtą šeimoje dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės atskleidimo.

5. Įgyvendinti Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos 16 straipsnį, įpareigojantį užtikrinti asmens laisvę nebūti išnaudojamam, nepatirti smurto ir prievartos;
6. Stiprinti smurto prevencijos priemones, ypačingai globos, sulaukimo, įkalinimo ir kitose laisvės apribojimo įstaigose.

5.4. SVEIKATA

Trauminės smurto, neapykantos nusikaltimų patirtys, taip pat, LGBTIQ tapatybių stigmatizavimas ir institucionalizuotas patologizavimas (pažymėtina, kad translyčiams asmenims prieinamos sveikatos priežiūros priemonės remiasi neaktualia „transeksualumo“ diagnoze, o chirurginio pobūdžio specifinės paslaugos išlieka nereglamentuotos, todėl neretai ir labai sunkiai prieinamos) sukuria ilgalaikes neigiamas psichosocialines pasekmes LGBTIQ asmenims. Tai pasakytina ir apie ŽIV užsikrėtusius LGBTIQ asmenis, kurių atžvilgiu diskriminacija ir stigmatizacija išlieka didelė.

2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ įgyvendinimo gide⁴⁸ remiamasi ir 2017 m. LGL atlikto tyrimo dėl LGBTIQ moksleivių padėties duomenimis, tačiau naujausios LGL atliktos apklausos (2022–2023 m.)⁴⁹ rezultatai rodo, jog LGBTIQ moksleivių padėtis, lyginant su 2017 metais atlikta apklausa, reikšmingai pablogėjo. 2022 m. mokinių nesaugumo pojūtis dėl seksualinės orientacijos mokykloje išaugo 11,4 proc. Per penkerius metus sumažėjo ir bendras

⁴⁸ 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ įgyvendinimo gidas, Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2023 m. vasario 8 d. versija 1.0

⁴⁹ <https://www.tv3.lt/naujiena/gyvenimas/ekspertes-lgbt-moksleiviu-padetis-lietuvos-mokyklose-blogeja-n1267757>

saugumo pojūtis mokykloje (nuo 17,7 proc. 2017 m. iki 15,6 proc. 2022 m.). 64 proc. apklausoje dalyvavusių LGBTIQ moksleivių mokykloje „labai dažnai“ arba „dažnai“ girdi homofobines replikas. Tik 34,1 proc. moksleivių nurodė, kad mokytojai reaguoja į panašias replikas. Vos 0,7 proc. moksleivių nurodė sulaukę naudingos mokyklos darbuotojų paramos susidūrus su patyčiomis. 8,1 proc. respondentų nurodė, kad dėl mokykloje jaučiamo nesaugumo jausmo per pastarąjį mėnesį praleido pamokas. Tai sudaro prielaidas LGBTIQ jaunimo emocinės sveikatos ir gerovės blogėjimui.

„Konversijos terapijos“ praktikos šiuo metu nėra draudžiamos Lietuvoje, o tai suponuoja, jog šios praktikos, kuriomis siekiama paveikti asmens seksualinės orientacijos ir (ar) tapatybės suvokimą, jį keisti į heteroseksualų ir (ar) heteronormatyvų, gali būti taikomos, o tokia veikla nėra reguliuojama. Tai reiškia, kad įstatyminiu lygmeniu Lietuvoje nėra pripažįstama tokių praktikų daroma žala LGBTIQ asmenims. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos psichologų sąjungoje veikia LGBTQIA+ psichologijos grupė, todėl psichologai, kurie yra šios organizacijos nariai, tikėtina, gebėtų įvertinti tokių praktikų daromą žalą ir atitinkamai galėtų reaguoti į „konversijos terapijos“ praktinio taikymo atvejus šios organizacijos lygmenyje. Vis dėlto, ne visi psichologai yra šios organizacijos nariai, o psichologų praktinės veiklos įstatymas, kuriuo būtų įtvirtinamas psichologų registras, psichologų kvalifikacijos reikalavimai, ir psichologų profesinės veiklos etikos kodeksas, nėra priimti iki šiol. LGL vertinimu, šio įstatymo priėmimas galimai prisidėtų prie galimybės tirti ir vertinti „konversijos terapijos“ taikymo atvejus per psichologų profesinės veiklos etikos kodekso perspektyvą, tačiau tai nepakeistų bendro įstatyminio draudimo taikyti „konversijos terapijas“, nes subjektai, kurie galimai taiko ar ketina taikyti šias praktikas, gali būti ir kitų sričių ir profesijų atstovai, pavyzdžiui asmenys, veikiantys religinėje sferoje, švietimo sektoriaus darbuotojai, psichiatrai ir kt.

REKOMENDACIJOS:

1. Įtvirtinti „konversijos terapijos“ draudimą, numatant įstatymo ir (ar) poįstatyminio lygmens priemones šių praktikų užkardymui.

2. Taikyti Europos Tarybos CM/Rec(2010)5 rekomendacijoje⁵⁰ numatytus bei pripažintus medicinos standartus siekiant gerinti specifines translyčių asmenų sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat didinti šių paslaugų prieinamumą translyčiams asmenims remiantis asmens laisvo apsisprendimo principu.
3. Didinti priešekspozicinės ŽIV profilaktikos priemonių (PrEP, antivirusinių vaistų, padedančių apsisaugoti nuo ŽIV infekcijos) prieinamumą Lietuvoje, numatyti reglamentavimą dėl PrEP skyrimo bei kompensavimo mechanizmą, taip pat didinti visuomenės informuotumą apie šių vaistų vartojimą ir poveikį, mažinti ŽIV užsikrėtusių asmenų stigmatizavimą visuomenėje.

5.5. TARPTAUTINIAI SANTYKIAI

2021 m. buvo pristatytas tarptautinės Lygių teisių koalicijos (ERC) strateginis planas 2021–2026 m.⁵¹, kuriame, be kita ko, skatinamas institucijų bendradarbiavimas su nevyriausybiniu sektoriaus organizacijomis, įstatyminės apsaugos ir praktikų stiprinimas ERC valstybėse narėse siekiant efektyviau apsaugoti LGBTIQ asmenis nuo diskriminacijos ir smurto, valstybės narės raginamos numatyti administracinę lyties pripažinimo procedūrą, numatomas LGBTIQ asmenų įtrauktis stiprinimas per darnaus vystymosi (SDG) tikslų įgyvendinimą ir kt. 2022 m. rugsėjo mėnesį Buenos Airėse (Argentina) vykusio ERC susitikimo, kuriame dalyvavo ir LGL atstovai, metu kitų ERC narių vyriausybės atstovai dalinosi gerosiomis praktikomis savo šalyse, įskaitant valstybės lėšomis skiriamą finansinę paramą LGBT bendruomenės „Pride“ festivaliams.

LGL organizuojami „Pride“ festivaliai, nors ir nėra remiami valstybės biudžeto lėšomis (arba remiami tik itin nedidele apimtimi) konsoliduoja didžiulę

⁵⁰ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a

⁵¹ <https://equalrightscoalition.org/publications/equal-rights-coalition-strategic-plan-2021-2026/>

užsienio atstovybių, reziduojančių Lietuvoje, Lietuvos strateginių partnerių bei užsienio investuotojų paramą. Nors „Pride“ festivaliai yra didžiausi žmogaus teisių renginiai Lietuvoje, Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija prisidėjo prie „Baltic Pride“ Vilniuje organizavimo tik 2013 ir 2016 m.

Lietuvos atstovybių užsienyje skelbiami konkursai⁵² neapima LGBTIQ ar bendro žmogaus teisių teminio prioriteto, kuris ypatingai svarbus Rytų partnerystės šalyse, tokiose kaip Armėnija ir Sakartvelas, bei šiose šalyse veikiančių LGBTIQ teisių pilietinės visuomenės organizacijų advokacijos veiklų stiprinimo.

REKOMENDACIJOS:

1. Stiprinti politinę ir finansinę paramą „Pride“ renginiams Lietuvoje instituciniu lygmeniu, numatyti strateginį tikslą surengti „EuroPride“ festivalį Lietuvoje.
2. Įtraukti teminį LGBTI teisių prioritetą Lietuvos valstybės organizuojamose konkursuose, skirtuose stiprinti Rytų partnerystės šalių demokratinius procesus ir pilietinę visuomenę.
3. Suteikti politinę paramą tarptautinei pilietinės visuomenės organizacijų, veikiančių Ispanijoje, Belgijoje, Šveicarijoje, Meksikoje, Danijoje, Norvegijoje ir kt. „World Pride“ 2026 kontekste⁵³ iškeltai iniciatyvai, kuri siekia įtraukti „Pride“ į UNESCO saugomo nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

⁵² The Embassy of the Republic of Lithuania to the Republic of Armenia calls to submit project applications for the implementation of the Development Cooperation and Democracy Promotion Programme in Armenia in 2023

https://am.mfa.lt/am/en/news/the-embassy-of-the-republic-of-lithuania-to-the-republic-of-armenia-calls-to-submit-project-applications-for-the-implementation-of-the-development-cooperation-and-democracy-promotion-programme-in-armenia-in-2023?__cf_chl_tk=wcdUvStcm.nw_HZEOC3J87RT2NhroC8Z4gWxJP4mG8Q-

⁵³ <https://worldpride.amsterdam/impact/>

TOLERANCIJOS g.

IŠVADOS

Nacionalinio LGBTIQ lygiateisiškumo plano priėmimas įtvirtintų strateginį Lietuvos įsipareigojimą užtikrinti LGBTIQ asmenų teises. Priėmus planą, numatantį strategines veiksmų kryptis, turėtų būti rengiamos konkrečios priemonės, nustatomi šių priemonių prioritetai, o jos įgyvendinamos tarp-institucinio proceso metu, kuriame, be kita ko, turėtų būti užtikrintas nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas. Taip pat svarbu numatyti ir šį procesą koordinuojančią įstaigą bei jai priskirtinas atsakomybes.

Atkreiptinas dėmesys, jog LGBTIQ lygybės pogrupis prie nediskriminavimo, lygybės ir įvairovės aukšto lygio grupės parengė LGBTIQ lygybės skatinimo strategijų ir veiksmų planų gaires⁵⁴, kuriomis siekiama paremti konkrečius veiksmus, skirtus LGBTIQ asmenų teisių apsaugai ES valstybėse narėse stiprinti.

Šiose gairėse nurodoma, ką turėtų apimti LGBTIQ įtrauki politika, strategijos ir veiksmų planai, kad jie būtų naudingi ir veiksmingi, taip skatinant ES valstybes nares laikytis LGBTIQ lygybės strategijos, išskiriamos gerosios praktikos priemonės priimant nacionalinius LGBTIQ lygiateisiškumo planus ES valstybėse narėse.

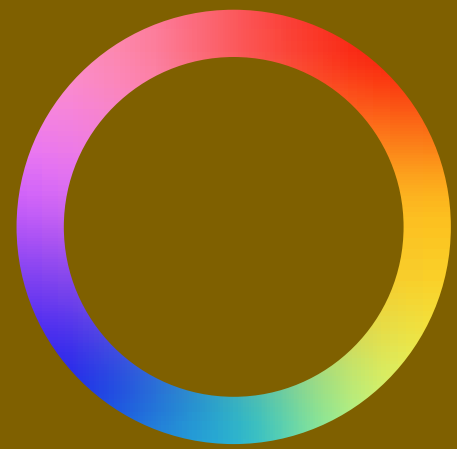
⁵⁴ Guidelines for Strategies and Actions Plans to Enhance LGBTIQ Equality, Europos Komisija, 2022. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/system/files/2022-09/guidelines_for_strategies_and_action_plans_to_enhance_lgbtiq_equality_2022final16_05.pdf

Jose pažymima, kad, LGBTIQ įtrauki politika, strategijos ir (arba) veiksmų planai turėtų apimti ir tinkamai atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Tikslų LGBTIQ lygybės padėties vertinimą, remiant įrodymais pagrįstą politikos formavimą;
- Pagrindinių LGBTIQ lygybės iššūkių nustatymą, atkreipiant dėmesį į pažeidžiamiausių asmenų padėtį;
- Aiškių, ambicingų ir išmatuojamų LGBTIQ lygybės skatinimo ir in-formuotumo didinimo prioritetų nustatymą;
- Veiksmingos LGBTIQ asmenų teisinės apsaugos užtikrinimą ir tinkamą teisės aktų vykdymą;
- Skaidraus LGBTIQ lygybės klausimų valdymo, vadovavimo ir ko-ordinavimo užtikrinimą, įskaitant pilietinės visuomenės įtraukimą ir aktyvaus dalyvavimo skatinimą.

ES Lygybės komisarė Helena Dalli gairių įžangoje pažymi: „Lygybės ir žmogaus teisių apsaugos užtikrinimas ir skatinimas yra mūsų bendra vertybė, taip pat mūsų bendra užduotis ir atsakomybė“.

L G L

NACIONALINĖ
LGBT TEISIŲ
ORGANIZACIJA

9 786094 207976

